

УДК 378

Т.Л. ШЕПЕЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Криворізького економічного інституту
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ І САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті досліджено теоретичні засади проблеми пізнавальної активності та самостійності студентів, здійснено аналіз наукових підходів до розкриття сутності понять «пізнавальна активність», «пізнавальна самостійність» уточнено їх визначення. Наведено варіативність підходів науковців до класифікації рівнів сформованості пізнавальної активності та окреслено роль взаємозв'язку пізнавальної активності і пізнавальної самостійності у підвищенні ефективності навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: діяльність, пізнавальна діяльність, учіння, активність, пізнавальна активність, пізнавальна самостійність.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток нашої країни потребує перебудови існуючої системи вищої освіти в напрямі забезпечення держави кваліфікованими фахівцями, які мають ґрунтовну теоретичну і практичну підготовку, розвинуті такі особистісні якості, як активність, самостійність, творчі здібності, що забезпечить їм можливість у майбутній професійній діяльності самостійно приймати рішення, здатність постійно оновлювати здобуті знання, вміння коригувати, удосконалювати професійну діяльність.

Формування пізнавальної активності студентів стає основою підготовки сучасних спеціалістів, що актуалізує означену проблему в психолого-педагогічних дослідженнях.

Аналіз наукових досліджень. Проблема пізнавальної активності студентів належать до найбільш актуальних проблем сучасної психолого-педагогічної науки і практики. Методологічну основу вивчення означеної проблеми становлять положення теорії діяльності й розвитку особистості (Б. Ананьєв, Л. Буєва, Л. Виготський, М. Каган, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Г. Щукина та ін.). Психологічні аспекти проблеми пізнавальної активності були в центрі уваги О. Киричука, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна. Окремі питання пізнавальної активності висвітлено в працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. Лозова, О. Коберник (цілісний підхід до формування пізнавальної активності особистості); Л. Аристова, Т. Шамова (способи активізації пізнавальної діяльності учнів); І. Лернер, М. Махмутов, П. Підкасистий (шляхи розвитку пізнавальної активності учнів). Проблеми теорії і практики активізації пізнавальної діяльності студентів у навчальному процесі вищої школи стали предметом наукового пошуку Т. Алексєнко, В. Ковальчука, О. Кошелева, П. Лузана, О. Любашенка та ін. Проте аналіз наукових досліджень засвідчив, що проблема теоретичних засад пізнавальної активності і самостійності студентів потребує більш детального вивчення.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в здійсненні аналізу науково-теоретичного підґрунтя пізнавальної активності студентів, розкритті варіативності підходів до визначення поняття «пізнавальна активність», висвітленні рівнів сформованості пізнавальної активності, визначенні ролі взаємозв'язку пізнавальної активності і пізнавальної самостійності у підвищенні ефективності навчальної діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу. Феномен пізнавальної активності особистості є складним і багатоаспектним. Визначення теоретичних засад означеної проблеми потребує з'ясування співвідношення сутності поняття «пізнавальна активність» з такими спорідненими поняттями, як «діяльність», «пізнавальна діяльність», «активність».

Діяльність як наукова категорія є предметом дослідження філософії, психології, педагогіки. У філософії діяльність розглядається як «різносторонній процес створення суспільним суб'єктом умов для свого існування і розвитку, процес перетворення соціальної реальності відповідно до суспільних потреб і завдань» [3, с. 95].

В основі розуміння діяльності в психології увага зосереджується не на самій діяльності, а на її процесі, що визначає не тільки якості і властивості людини, але і формує їх. Ця думка знаходить своє обґрунтування у працях О. Леонтьєва і С. Рубінштейна. Так, О. Леонтьєв розглядає діяльність як специфічну форму активного ставлення людини до навколишнього світу, зміст якої становить його доцільну зміну й перетворення [7, с. 104]. З точки зору С. Рубінштейна, діяльність – це активність суб'єкта, спрямована на зміну світу, на виробництво чи породження певного об'єктивного продукту матеріальної чи духовної культури, процес взаємодії суб'єкта з об'єктом, в результаті якої в об'єкті відбуваються зміни [9].

Виходячи з психологічної теорії діяльності слід зазначити, що феномен діяльності в педагогіці знаходить свою конкретизацію у процесі навчання. Навчання передбачає обов'язкову наявність двох взаємопов'язаних, але самостійних форм діяльності: діяльність викладача, яка спрямована на передавання людського досвіду, і діяльність учня, яка спрямована на засвоєння суспільного досвіду та трансформацію його в особистісне надбання (Г. Щукіна). «Диференціація діяльності всередині навчального процесу привела до необхідності віддиференціювати і такі поняття, як „навчальна діяльність” і „пізнавальна діяльність”, яка інакше виражена терміном „учіння»» [12, с. 15].

Поняття «навчальна діяльність» у відношенні до поняття «пізнавальна діяльність» більш широке, оскільки воно включає одночасно як діяльність викладача (викладання), так і діяльність учня (учіння) [там же].

Пізнавальна діяльність є різновидом наукового пізнання, що відбувається на основі відображувально-перетворюючої діяльності суб'єкта. У психології пізнавальна діяльність розглядається як специфічна діяльність, в якій відбувається формування психічних новоутворень через привласнення культурно-історичного досвіду. Специфіка пізнавальної діяльності в навчальному процесі полягає в тому, що в ній «не треба відкривати те, що є вже відомим» (Б. Ананьєв). Це пізнання суб'єктиву нового, тобто долучення до істини, яка вже відкрита людством, і ефективність його залежить передусім від рівня активності суб'єкта.

Науковці стверджують, що пізнавальна діяльність являє собою складний процес переходу від незнання до знання, від невміння до вміння, від випадкових спостережень до систематизованого пізнання предметного світу, до оволодіння науковими істинами. При цьому людина, засвоюючи нові знання, впливає на світ, який, у свою чергу, чинить вплив на людину (С. Рубінштейн). Відпрацьовуючи різні способи впливу, збагачуючись новими знаннями і вміннями, людина набуває особистого досвіду, без якого самостійне пізнання дійсності неможливе. Саме тому пізнавальна діяльність являє собою неперервний процес інтеріоризації (теоретичної діяльності) і екстеріоризації (практичної діяльності), але вже на більш високому рівні. Знання, здобуті в процесі пізнавальної діяльності, є фундаментом для розкриття творчого потенціалу індивідуальності.

Пізнавальна діяльність завжди здійснюється на основі мислення, яке виступає її основною формою, способом, психологічним механізмом. Оволодіння знаннями і їх «присвоєння» потребує переосмислення, що неможливе без активної роботи думки, багатьох операцій розуму (порівняння, систематизації, конкретизації, аналізу, узагальнення та ін.). Пізнавальна діяльність, здійснюючись з метою засвоєння знань, умінь, інтелектуальних навичок суб'єкта учіння, має місце і в процесах сприйняття, пам'яті, уваги, уяви, волі. Тому під впливом пізнавальної діяльності відбувається розвиток всіх психічних процесів, що сприяє загальному розвитку і формуванню особистості, зміна самого суб'єкта, який, здобуваючи нові знання, набуває нових пізнавальних можливостей, нових практичних дій. Але в пізнавальній діяльності, на відміну від мисленневої, як стверджує С.Л. Рубінштейн, завжди виражається ставлення людини до оточуючих явищ [9].

Пізнавальна діяльність – складний процес, а тому вимагає від людини значних затрат розумових сил і напруження. Засвоєння знань потребує управління увагою, регуляції почуттів, вольових зусиль, позитивного ставлення та сформованих інтелектуальних умінь. Тому в пізнавальній діяльності важливу роль відіграє внутрішня активна позиція студента – позиція суб'єкта пізнання. Вищим рівнем розвитку суб'єктної позиції студента в пізнавальній діяльності є потреба в самореалізації, яка неможлива без сформованості такого особистісного утворення, як пізнавальна активність, яка впливає на продуктивність навчально-пізнавальної діяльності.

Розкриття сутності пізнавальної активності потребує з'ясування сутності поняття «активність». Зауважимо, що категорія «активність» у наукових працях розглядається у біологічному (спадкова властивість, яка характерна для живої природи і людини і пов'язана з пристосуванням живих організмів до оточуючого середовища) і соціологічному (активність людини як соціальної істоти, тобто суто людська активність).

У науковій літературі активність трактується і як діяльність, і як результат діяльності, і як риса особистості, і як її певний психічний стан. Проявляється активність у здатності змінювати оточуючу дійсність у відповідно до власних потреб, поглядів, цілей і знаходить прояв в енергійній, ініціативній діяльності.

Як «здатність людини здійснювати суспільно значущі перетворення у світі на основі присвоєння багатства матеріальної і духовної культури, яка проявляється в творчості, вольових актах, спілкуванні», розглядається активність особистості у психології [6, с. 11]. З точки зору В. Лозової, активність «знаходить вияв у готовності, прагненні до самостійної діяльності, якості її здійснення, виборі оптимальних шляхів для досягнення поставленої мети, виявляючи тим самим своє ставлення до конкретної діяльності та її результатів» [8, с. 15]. У зв'язку з цим діяльність можна вважати узагальненою характеристикою активності людини. Але незважаючи на те, що поняття «діяльність» і «активність» перебувають у діалектичному взаємозв'язку, кожне з них не вичерпує сутності іншого. Зокрема, за Г. Щукиною, діяльність являє собою єдність об'єктно-суб'єктних властивостей, а активність – належить людині взагалі, і більшою мірою належить суб'єкту діяльності. А тому вона виражає не саму діяльність, а її рівень, характер [12, с. 18].

Видом активності особистості є пізнавальна активність, яка виступає одним з найважливіших засобів підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. Аналіз наукових джерел показав, що єдиного підходу до трактування поняття «пізнавальна активність» не існує. Деякі дослідники розглядають пізнавальну активність як якість діяльності, інші – як рису особистості, треті – і як якість діяльності, і як рису особистості в їх діалектичній єдності. Пізнавальну активність як якість діяльності, що проявляється у ставленні учня до змісту і процесу діяльності, до ефективного оволодіння знаннями і способами діяльності за оптимальний час, до мобілізації морально-вольових зусиль та досягнення навчально-пізнавальної мети, визначає Т. Шамова [11, с. 47–49]. Т. Алексеєнко під пізнавальною активністю розуміє складну систему властивостей суб'єкта, що інтегрує важливі якісні характеристики типового для нього прояву пізнавальної діяльності: «...Пізнавальна самостійність, пізнавальна ініціативність, а також повнота і мобільність знань, умінь і навичок у сфері реалізації цієї активності» [1, с. 128].

В енциклопедії освіти пізнавальна активність трактується як «риса особистості, яка виявляється в її ставленні до процесу пізнання, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, спрямованої на оволодіння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань, способів діяльності, а також в її якості» [5, с. 678].

Але, як зауважує Л. Аристова, активність пізнання буде проявлятися лише в тому випадку, коли учень проявляє самостійність у переосмисленні знань, творчо підходить до вирішення завдань. В іншому разі його дії «в кращому випадку можуть вказувати лише на маторність людини, що зовсім не аналогічне активності її пізнання» [3, с. 32]. У цьому зв'язку заслуговує на увагу точка зору І. Якиманської щодо психологічної природи пізнавальної активності, яка може проявлятися як на рівні зовнішньої (репродуктивної) активності, так і на рівні внутрішньої (мисленневої) активності. Репродуктивна активність виражається в прагненні студента сприйняти, запам'ятати та відтворити навчальний матеріал за зразком, при відсутності інтересу як до знань, так і до самого процесу учіння. Мисленнева активність

проявляється в прагненні до самостійного здобуття знань, перетворення раніше засвоєних знань, перенесення засвоєних знань на розв'язання нових навчальних і практичних завдань, оволодіння новими способами розв'язання навчальних проблем, що пов'язано з творчою діяльністю [13].

Тому наявність творчих елементів – це найвищий ступінь прояву пізнавальної активності, це «Я-включеність» суб'єкта навчальної діяльності в пізнавальний процес учіння. Проте, як підкреслює Т. Шамова, в людській діяльності майже неможливо розділити репродуктивну і творчу діяльність, тому для освітньої практики необхідно виділяти те, що спричиняє варіативність підходів ряду вчених до класифікації рівнів пізнавальної активності, як-то: репродуктивна, продуктивна й творча активність (П. Лузан), репродуктивна, репродуктивно-творча, творчо-репродуктивна, творча активність (А. Кошелєв), репродуктивно-наслідувальна, пошуково-виконавська, творча активність (Г. Щукіна), відтворююча, інтерпретуюча, творча активність (Т. Шамова). У результаті усвідомленого цілеспрямованого переходу з одного рівня на інший відбуваються якісні та кількісні зміни в показниках пізнавальної активності (пізнавальній самостійності, ініціативі, пізнавальному інтересі, уважності, вольових зусиллях і т. ін.), що дозволяє діагностувати і цілеспрямовано управляти активністю студентів у процесі професійного навчання.

Об'єктивною передумовою підвищення ефективності пізнавальної активності є застосування студентами самостійних зусиль до оволодіння знаннями, уміннями і навичками, тобто прояв самостійності. У цьому зв'язку Я. Рибалко підкреслює, що ефективно діяти в постійно змінюваних умовах сьогодення зможе лише та людина, «яка здатна самостійно вийти за межі стандартного набору знань, навичок і умінь, зробити самостійний вибір, прийняти самостійне і правильне рішення» [10, с. 24].

Самостійність, яка нерозривно пов'язана з активністю є, з одного боку, найважливішою умовою досягнення мети освіти, з іншого – засобом досягнення цієї мети. Недостатність пізнавальної самостійності робить студента пасивним, нездатним до застосування здобутих знань, гальмує розвиток його мислення. Самостійність як багатоаспектне психічне утворення поступово перетворюється у свідому, довільну активність і відповідним чином впливає на ефективність пізнавальної діяльності [там же].

У зв'язку з цим проблема пізнавальної самостійності у процесі навчання перебуває в центрі уваги як науковців, так і педагогів-практиків у всі періоди розвитку освіти. Історично самостійність у пізнанні розглядалася в працях А. Дистервега, Я.А. Коменського, І. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинського та ін. Зокрема ідеї про місце самостійного пізнання у формуванні особистості висловив Я.А. Коменський, на думку якого, одним з найважливіших завдань школи має стати формування відповідальної та самостійної людини, такої, щоб «привчалася керуватися не чужим розумом, а своїм власним, не тільки вчитувати з книг і розуміти чужі погляди на речі, але й розвивати в собі здатність проникати в коріння речей» [2, с. 231]. К.Д. Ушинський, надаючи великого значення обов'язковій самостійності в набутті знань учнями та самостійності суджень і висновків, стверджував, що «...не вміти добре виражати свої думки – це недолік, але не мати самостійних думок – значно більший, самостійні ж думки впливають тільки із самостійно набутих знань...» [2, с. 63] і далі «Слід постійно пам'ятати, що треба передавати учневі не тільки ті чи інші знання, але і розвивати в ньому бажання і здатність самостійно, без вчителя засвоювати нові знання» [2, с. 500].

Різні аспекти проблеми пізнавальної самостійності особистості висвітлено в багатьох психолого-педагогічних дослідженнях, де вона розглядається як: особистісна якість, яка характеризує прагнення і готовність без сторонньої допомоги оволодівати знаннями і способами діяльності (А. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.); характеристика діяльності, яка несе в собі елементи самостійної творчості і обов'язково передбачає активність учня (Г. Щукіна); сукупність пізнавальних умінь та навичок, які дозволяють учням власними силами просуватися в оволодінні знаннями і способами діяльності (Н. Половникова, Т. Шамова та ін.); здібність людини ефективно виконувати на певному рівні дії або цілий комплекс дій, керуючись лише власним досвідом (П.А. Юцявічене).

Зауважимо, що пізнавальна самостійність має внутрішні і зовнішні ознаки свого прояву. Зовнішніми ознаками самостійності є уміння планувати і організовувати власну діяльність, здійснювати систематичний самоконтроль коригування її і вдосконалення, виконуюча-

ти завдання без безпосередньої участі викладача. Внутрішній бік самостійності створюють потребнісно-мотиваційна сфера, розумові, фізичні і морально-вольові зусилля особистості, спрямованість на досягнення мети.

Аналіз теоретичних засад проблеми пізнавальної самостійності дозволяє виявити основну загальну характеристику означеного феномену – це інтегративна динамічна якість, основу якої становлять здатність і готовність особистості до діяльності в умовах відсутності безпосереднього та постійного керівництва і яка визначається вміннями студентів свідомо без допомоги інших планувати, організувати, контролювати, коригувати свою діяльність.

Як і активність, самостійність проявляється і реалізується в діяльності і спілкуванні, ставленні до себе і навколишньої дійсності, тобто у життєдіяльності особистості, і передбачає ініціативність особистості, її вимогливість до себе та інших.

Слід наголосити, що пізнавальна активність і пізнавальна самостійність у навчальній діяльності – поняття взаємозв'язані, але не тотожні. Якщо пізнавальна самостійність завжди спрямована на засвоєння нових знань, то пізнавальна активність має місце під час засвоєння знань, їх відтворення, перетворення, закріплення. Пізнавальна активність супроводить будь-яку самостійну дію, це, по суті, готовність (здатність і прагнення) до енергійного ініціативного володіння знаннями, докладання вольових зусиль. Взаємозв'язок пізнавальної активності і пізнавальної самостійності розвиває у студентів інтелектуальне мислення, створює умови для вільного викладу думок, сприяє зростанню наукового знання, стимулює самостійний науковий пошук.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи вищевикладене, слід зазначити, що пізнавальна активність забезпечує напружену розумову діяльність особистості, спрямовану на свідоме оволодіння знаннями, вміннями й навичками, виявлення самостійності й творчого підходу до виконання нових завдань більш високого рівня складності у навчально-пізнавальній діяльності.

Самостійність проявляється в активності, спрямованій на набуття, вдосконалення знань, оволодіння прийомами роботи, а тому пов'язана з формуванням пізнавальних інтересів та інших мотивів, які стимулюють і зміцнюють вольові зусилля для виконання тих чи інших завдань.

Пізнавальна активність і пізнавальна самостійність у їх взаємозв'язку як якісні характеристики навчально-пізнавальної діяльності виражаються у цілеспрямованості пізнавальних дій, нестандартності стилю мислення, психологічному настрої на діяльність і забезпечують у максимально можливому ступені зворотний зв'язок між студентами й викладачами, що формує їх суб'єктивну позицію, яка реалізується в творчій пізнавальній діяльності. Взаємозв'язок пізнавальної активності і самостійності створює умови для повноцінного прояву фахівцем себе в майбутній професійній діяльності.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані з пошуком психолого-педагогічних умов підвищення ефективності навчального процесу засобами активізації пізнавальної діяльності студентів і формування пізнавальної самостійності.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Т.А. Формування пізнавальної активності студентів в умовах блокової організації навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Т.А. Алексеенко. – К., 1995. – 25 с.
2. Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начало XX в. / [сост. П.А. Лебедев]. – М.: Педагогика, 1990. – 608 с.
3. Аристова Л. Активность учения школьников / Л. Аристова. – М.: Просвещение, 1968. – 138 с.
4. Буева Л.П. Человек: деятельность и общение / Л.П. Буева. – Москва: Мысль, 1978. – 216 с.
5. Енциклопедія освіти / [за ред. В.Г. Кременя]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Краткий психологический словарь / [под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – Москва: Политиздат, 1985. – 431 с.
7. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев. – Москва: Политиздат, 1975. – 304 с.

8. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В.І. Лозова. – Харків: ОВС, 2000. – 164 с.
9. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2005. – 713 с.
10. Рыбалко Я. Развивающее образование: активность, самостоятельность, свобода / Я. Рыбалко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: [зб. наук. праць] / редкол.: Т.І. Суценько (відпов. ред.) та ін. – Київ; Запоріжжя. – Вип. 18. – С. 23–28.
11. Шамова Т.И. Активизация учения школьников / Т.И. Шамова. – Москва: Педагогика, 1982. – 208 с.
12. Щукина Г.И. Роль деятельности в учебном процессе: [книга для учителя] / Г.И. Щукина. – М.: Просвещение, 1986. – 144 с.
13. Якиманская И.С. Развивающее обучение / И.С. Якиманская. – М.: Педагогика, 1979. – 144 с.

References

1. Alekseenko, T. (1995). *Formuvannia piznavalnoi aktyvnosti studentiv v umovakh blokovoï orhanizatsii navchannia. Avtoref. kand. ped. nauk* [Formation of cognitive activity of students in the conditions of a block training organization. Abstract of cand. ped. sci. diss.]. Kyiv, 25 p. (In Ukrainian).
2. Lebedev P.A. (ed.). (1990). *Antolohiia pedahohicheskoi mysli Rossii vtoroi poloviny XIX – nachalo XX v.* [Anthology of the pedagogical thought of Russia in the second half of the 19th – early 20th]. Moscow, Pedahohika Publ., 608 p. (In Russian).
3. Aristova, L. (1968). *Aktivnost ucheniia shkolnikov* [Activity of the schoolchildren]. Moscow, Prosveshchenie Publ., 138 p. (In Russian).
4. Bueva, L.P. (1978). *Chelovek: deiatelnost i obshchenie* [A human: activity and communication]. Moscow, Mysl Publ., 216 p. (In Russian).
5. In V.H. Kremen (Ed.). (2008). *Entsiklopediia osvity* [Encyclopaedia of Education]. Kyiv, Yurinkom Inter Publ., 1040 p. (In Ukrainian).
6. In A.V. Petrovskii & M.H. Yaroshevskii (Eds.). (1985). *Kratkii psikhologicheskii slovar* [Brief psychological dictionary]. Moscow, Politizdat Publ., 431 p. (In Russian).
7. Leontev, A.N. (1975). *Deiatelnost. Soznanie. Lichnost* [Activity. Consciousness. Personality]. Moscow, Politizdat Publ., 304 p. (In Russian).
8. Lozova, V.I. (2000). *Tsilisnyi pidkhid do formuvannia piznavalnoi aktyvnosti shkolariv* [Holistic Approach to the Formation of Students' Cognitive Activity]. Kharkiv, OVS Publ., 164 p. (In Ukrainian).
9. Rubinshtein, S.L. (2005). *Osnovy obshchei psikhologii* [Fundamentals of General Psychology]. Sankt-Peterburh, Piter Publ., 713 p. (In Russian).
10. Rybalko, Ya. *Razvivayushchee obrazovanie: aktivnost, samostoiatel'nost, svoboda* [Developing Education: Activity, Independence, Freedom]. *Pedahohika i psikhohiia formuvannia tvorchoi osobystosti: problem i poshuky* [Pedagogy and Psychology of Creative Personality Formation: Problems and Search]. Kyiv-Zaporizhzhia, issue 18, pp. 23-28 (In Ukrainian).
11. Shamova, T.I. (1982). *Aktivizatsiia uchenia shkolnikov* [Activization of schoolchildren teaching]. Moscow, Pedahohika Publ., 208 p. (In Russian).
12. Shchukina, H.I. (1986). *Rol deiatelnosti v uchebnom protsesse* [The role of activity in the learning process]. Moscow, Prosveshchenie Publ., 144 p. (In Russian).
13. Yakimanskaia, I.S. (1979). *Razvivaiushchee obuchenie* [Developing training]. Moscow, Pedahohika Publ., 144 p. (In Russian).

В статье исследованы теоретические основы проблемы познавательной активности и самостоятельности студентов. Осуществлен анализ научных подходов к определению сущности понятия «познавательная активность», «познавательная самостоятельность» и уточнено их определение. Представлена вариативность подходов к классификации уровней сформированности познаватель-

ной активності. Очерчена роль взаємосв'язи пізнавальної активності і пізнавальної самостійності в підвищенні ефективності навчальної діяльності студентів.

Ключевые слова: деятельность, познавательная деятельность, учение, активность, познавательная активность, познавательная самостоятельность.

The article deals with the theoretical foundations of the issue of cognitive activity and student autonomy. An analysis of scientific approaches to understanding the essence of the notion «cognitive activity», «cognitive independence» and their definitions is specified. Variability of approaches to classification of cognitive activity formation levels is presented. The role of interconnection of cognitive activity and cognitive independence in improving the efficiency of students' educational activity is outlined.

Key words: activity, cognitive function, teaching, activity, cognitive activity, cognitive independence.

Одержано 23.10.2017.